

Medyada Nefret Söylemi: Ankara Patlaması Örneği

Esra TUNÇAY*

Öz

Bu çalışma ile medyadaki nefret söylemi kavramının tartışılması ve konuyla ilgili çalışmaların, Ankara Patlaması örneği üzerinden değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmaya 11 Ekim-25 Ekim 2015 tarihleri arasında, Türkiye'de yayınlanan ve en yüksek tiraja sahip olan beş gazete olan *Zaman*, *Hürriyet*, *Posta*, *Sözcü*, *Sabah* ve yayın yasağına uymama kararı alan *Cumhuriyet* gazetesi olmak üzere toplam altı gazete dâhil edilmiştir. Adı geçen gazetelerdeki olayla ilgili haber metinlerinde ve başlıklarında kullanılan dil, Van Dijk'in haber söylem çözümlemesi yöntemi ile yorumlanmıştır. Sonuç olarak, aynı olayın, incelenen basın organlarında, farklı şekillerde haberleştirildiği ve ayrılıkları körükleyen, düşmanlığı meşrulaştıran, bir yandan faşizan, bir yandan da ırkçılığa kadar giden bir dil kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışma, araştırmanın çıkış noktasını oluşturan nefret söylemi adına birçok bulguya ulaşılması açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Söylem Analizi, Medyada Nefret Söylemi, Ankara Patlaması.

Hate Speech on Media: The Case of Ankara Bombing

Abstract

The objective of this paper is to study the concept of Hate Speech on media and assess the phenomenon through the case of Ankara Bombing. Six newspapers released in Turkey between the dates 11th and 25th of September 2015 - five with the largest circulation which are *Zaman*, *Hürriyet*, *Posta*, *Sözcü*, *Sabah*, together with the only newspaper violating the broadcasting ban, *Cumhuriyet*, have been included in the study. The language used in news report and the headlines in the mentioned newspapers have been analyzed using Van Dijk's discourse analysis method. As a result, it has been observed that the same event was reported differently in the newspapers investigated and a language, which encourages differences and legitimates hostility in both fascist and racist ways, was used. Finally, this paper aims to make an important contribution with its findings on hate speech in Turkey.

* Okutman, İstanbul Arel Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, esratuncay@arel.edu.tr

Keywords: Discourse Analysis, Hate Speech on Media, Ankara Bombing.

Giriş

Türkiye, 10 Ekim 2015'te yerel saatle 10.04 civarında Ankara ilinin Altındağ ilçesinin Ulus semtindeki Ankara Garı kavşağında, Cumhuriyet tarihinin en büyük bombalı intihar saldırılarından birisine tanık olmuştur. Türkiye'nin Suriye'ye yönelik olası müdahalesine karşı çıkan aralarında Halkların Demokratik Partisi (HDP) ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) milletvekilleriyle çeşitli sendika, meslek örgütü, vakıf ve platformların destek verdiği Temmuz 2015'te kurulan ve bu tarihten itibaren çeşitli yürüyüşler, mitingler ve protestolar düzenleyen "Barış Bloku", ("Savaşa Karşı "Barış Bloku" Kuruldu", 2015)10 Ekim'de Ankara Garı önünde yapılacak olan Emek, Barış, Demokrasi Mitingi için çağrıda bulunmuştur. Ankara saldırısının hedefi olan Barış Mitingi'nde, yürüyüş başlamadan, yürüyüş alanına kortej halinde ilerleyen grupların bulunduğu tren garı kavşağında, üç saniye ara ile meydana gelen iki patlamada 103 kişi hayatını kaybetmiştir. Olayın vuku bulduğu andan itibaren, bir anda terör saldırısının görüntülerini, başta televizyon olmak üzere, tüm iletişim araçları normal akış programlarını terk ederek yayınlamaya başlamışlardır. Ancak olayın şoku atlatıldıktan sonra, peş peşe gelen demeçler ve açıklamalarla olayların değişik açılardan ele alıp işlenmesi ve kamuoyunun bilgilendirilmesi mümkün olmuştur.

Günümüzde toplumun yönlendirilmesinde medyanın rolü tartışılmazdır. Kökalan Çımrına göre (2010, s. 199), egemen medya kuruluşlarının ticari çıkarları ve ideolojik konumları hangi toplumsal meselelerin haber yapılacağını belirlemekle birlikte, haberlerin ne şekilde ve hangi biçimde dile getirileceğini de tayin etmektedir. Van Dijk (2003, s. 18), "İdeolojilerden etkilenen son derece önemli toplumsal pratiklerden biri de sırasıyla ideolojileri nasıl edindiğimizi, öğrendiğimizi ve değiştirdiğimizi de etkileyen dil kullanımı ve söylemdir." demiştir. Ilgın'a göre (2003, s. 285) söylem, bildirişimdeki dil kullanımı, ideoloji de düşünce ve inanç düzeni olarak tanımlandığında; söylem içinde ideolojiyi barındırır ve ideoloji söylem oluşumundaki çerçeve olarak görülebilir. İnceoğlu ve Sözeri (2012, s. 24), haberin var olan egemen söylemlerin bir ürünü olarak, egemen ideolojinin "biz"lik tanımı üzerinden, söylem ve ideoloji ikilisinin de yanına katarak, olumsuz, alaycı ifadeler, küfür, hakaret, aşağılama kullanarak ötekileştirdiği grupları kamu güvenliğini tehdit edici "potansiyel risk ve tehdit saçan öcüler" gibi sunduğunu; toplumdaki "öteki"ne karşı önyargıları ve nefret suçlarını kışkırttığını söylemektedirler. Castell'se göre (2013, s. 20) anlam inşa süreci, büyük bir çeşitliliğin damgasını taşır; ancak, bütün sembolik inşa süreçlerinin ortak bir özelliği, bu süreçlerin büyük ölçüde multimedya iletişim ağlarında yaratılan, formatlanan ve yayılan mesajlara ve çerçevelere dayanmasıdır.

Araştırmanın bel kemiğini oluşturan nefret söylemi kavramına bakıldığında ise öncelikle "nefret" kelimesi üzerinde durulmasının faydalı olacağı kanaati yaygındır. Nefret kelimesi bir kişinin kötülüğünü, mutsuzluğunu istemeye yönelik duygu, tikslenme demektir (Türk Dil Kurumu, 2006a). Nefret duygusu ile nefret söylemini birbirinden ayırmak gerekir. Bir olguya

ya da bir nesneye karşı geliştirilen nefret duygusu insani boyutlarda olabileceksen, bu duygu bir ideoloji ile birlikte tehlikeli boyutlara ulaşabilir. Nitekim Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen 1997 tarihli bir tavsiye kararında yer alan tanım ile bu fark net bir şekilde ortaya konmuştur. Uluslararası alanda yapılmış tek tanım olarak önem teşkil eden bu tanıma göre nefret söylemi kavramı, ırkçı nefreti, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezcilik, ayrımcılık ve düşmanlıktır. Dinsel hoşgörüsüzlük dâhil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kıskırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimini kapsayacak bir ifadedir. Bu anlamda “nefret söylemi” muhakkak belirli bir kişiye veya gruba yönlendirilmiş yorumları kapsamaktadır (Weber, 2009). Keen ve Georgescu’ya göre ise (2014, s. 135), nefret söylemi insan hakları ihlalinin oluşmasına neden olmaktadır.

Nefret söyleminin ortaya çıkmasında, kendinden/biz olarak kurulan aidiyetten farklı olana yönelik üretilen veya kurgulanan olumsuz etiketlemeler, stereotipler, önyargılar ve ayrımcılık uygulamaları rol oynar. Genel olarak bakıldığında nefret söylemi, altı ana başlık altında incelenebilir. Bunlar; **siyasal nefret söylemi** (siyasal bir düşünceyi ve bu düşüncenin takipçilerini hedef alan nefret söylemidir), **kadınlara yönelik nefret söylemi** (temelde cinsiyetçi ifadelerin kullanılmasıdır), **yabancılara ve göçmenlere yönelik nefret söylemi** (yabancıları, göçmenleri ve/veya etnik grupları hedef alabilmektedir), **cinsel kimlik temelli nefret söylemi** (heteroseksüel cinsel kimlik dışındaki cinsel kimliklere sahip kişileri hedef alan nefret söylemidir), **inanç ve mezhep temelli nefret söylemi** (farklı dinlere ve mezhep aidiyetlerine yönelik üretilmektedir), **engellilere ve çeşitli hastalıklara yönelik nefret söylemi** (fiziksel veya zihinsel engellilere ya da bazı hastalıklara sahip kişilere yönelik üretilmektedir) (Binark & Çomu, 2012; akt, Öztekin, 2015, s. 927).

Gazetelerin nefret söylemi üretmesinde ve yayılmasında oynadığı rol, üretilen haberlerin, metinlerin, çok farklı kişilere ulaştırabilmesinde yatmaktadır. Zira Çomu’ya göre (2010, s. 176), okuyucu haberdeki görüşleri benimsememiş bile olsa, belirli bir süre boyunca benzer yazırlarla karşılaştığına, nefret söylemini normal olarak algılamakta, hatta içerikte ötekileştirilen kesimleri kendisi de ötekileştirmeye başlamaktadır. Villenas ve Angeles’e göre ise (2013, s. 510) yazılı basın, ırk ve eşitlik üzerine yapılan konuşmalar için bir üretim ve tartışma alanıdır. Yazılı basın, dünyanın ırk yönünden nasıl düzenlendiği, ırk ve ırkçılığın nasıl anlaşıldığı ve ırkçılığa karşı nasıl davranılacağına dair fikirleri üretir, yeniden üretir ve tekrar oluşturur. Bunun bir başka örneğini Çoban’ın çalışmasında görmek mümkündür. Çoban (2003, s. 256), ideolojik söylemin öznenin ikna edilmesi amacını taşıdığını ve tüm ideolojik söylemlerin öznelere kendi saflarına çekmek için ikna edici bir dil kullanmaları gerektiğini belirtir. Nefret söylemi içeren haberler benimsedikleri söylemin niteliği doğrultusunda da kategorilere ayrılır. Bu konuda daha önce yapılmış olan uluslararası bilimsel çalışmalardan yararlanılarak ve ülkeye özgü dil ve kültür farklılıkları dikkate alınarak belirlenmiş olan nefret kategorileri vardır. Bunlar:

1. Abartma / Yükleme / Çarpıtma: Bir kişi ya da olaydan yola çıkarak bir topluluğa yönelik olumsuz genellemeler, çarpıtmalar, abartmalar, olumsuz atıflar içeren söylemler (“Türkiye çan sesine boğuldu”).

2. Küfür / Hakaret / Aşağılama: Bir topluluk hakkında doğrudan küfür, aşağılama, hakaret içeren (örneğin kalles, köpek, kanıbozuk gibi) söylemler.
3. Düşmanlık / Savaş Söylemi: Bir topluluk hakkında düşmanca, savaşı çağrıştıran ifadelerin yer aldığı söylemler (örneğin gâvur zulmü).
4. Doğal kimlik ögesini nefret aşağılama unsuru olarak kullanma/Simgeleştirme: Doğal bir kimlik ögesinin nefret, aşağılama unsuru olarak kullanıldığı, simgeleştirildiği söylemler (örneğin olumsuz anlamda “Senin annen Ermeni zaten.” söylemi ya da “Senin soyadın Davutoğlu mu Davutyan mı?” gibi) (Aslan vd., 2013, ss.3-4).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, bu araştırmanın konusunu oluşturan Ankara'daki terör saldırısının ardından basında yer alan haberler söylem çözümlemesi yöntemi ile incelenmiştir ve araştırmacı tarafından şu sorular sorulmuştur:

Ankara'daki terör saldırısının ardından basında yer alan haberlerde;

- Kullanılan söylem nefret söylemi içermekte midir?
- Kullanılan söylem eğer nefret söylemi içermekte ise, hangi tür nefret söylemini içermektedir?

Yöntem

Çalışmada 10 Ekim 2015 tarihinde Ankara'da meydana gelen tren garı terör saldırısı ile ilgili haberlerin basında nasıl verildiğini göstermek amacıyla, Van Dijk'in eleştirel söylem analizi yöntemi ile haberler incelenmiştir. Burada nefret söylemi üzerinden haberlere bakılmıştır. İnceleme, Dijk'in makro ve mikro olmak üzere iki bölümden oluşan haber söylem çözümlemesi ışığında yapılmıştır. VanDijk (1987, ss. 167-187) haber metinlerini makro ve mikro olmak üzere iki ana yapıya ayırmaktadır. Buna göre, tematik ve şematik çözümmeden oluşan makro çözümlemede ilk olarak tematik çözümleme yapılmış, başlık, spot, genelden özele haberin verilmesi incelenmiştir. Şematik çözümlemede olayın aktarımında kullanılan bilgiler ele alınmış, bağlam, ardalın bilgileri, kaynak ve tarafların olaya getirdikleri yorumlar incelenmiştir. Mikro çözümlemede sentaktik çözümleme, kelime seçimleri, uyum ve haber retorikliği incelenmiş, cümle yapıları, fotoğraf ve inandırıcı bilgiler analiz edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Çalışmada evren olarak Türkiye'de yayınlanan gazeteler seçilmiştir. Ancak evrenin çok geniş olması, araştırma ve araştırmacının olanaklarının sınırlı olması gibi nedenlerle evrenin daraltılması yoluna gidilmiştir. Bu nedenle de iradi olarak olayın geçtiği günden itibaren tirajı en yüksek ulusal gazetelerden *Zaman*, *Hürriyet*, *Posta*, *Sözcü* ve *Sabah* gazeteleri çalışma evreni olarak saptanmıştır (“05 Ekim – 11 Ekim 2015 Haftalık Gazete Tirajları”, 2015). Saldırının

ardından getirilen yayın yasağına uymama kararı alan *Cumhuriyet* gazetesi de çalışmaya dâhil edilmiştir. Yine iradi olarak adı geçen gazetelerin 11 Ekim-24 Ekim 2015 tarihleri arasında yayınlanan nüshalarındaki patlama ile ilgili manşetteki haberler çalışmanın örnekleme olarak seçilmiştir. Gazetelerin ilk sayfaları daha fazla okunduğu ve daha çok dikkat çektiği için sınırlılık olması adına gazetelerin ilk sayfaları çalışmada ele alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Çalışmada yer alan gazetelerin arşivlerine internet üzerinden ulaşılmıştır (“Gazete Manşetleri”, 2015; “Gazete Manşet”, 2015).

Verilerin Söylem Analizi

Haberlerin Makro Çözümlemesi

Bu bölümde, gazetelerin manşetlerinde olaya ilişkin haber başlıkları, haber spotları, haber girişleri, olayın ele alınış biçiminde bağlam ve ardalın bilgileri incelenecektir.

Zaman Gazetesi

Zaman gazetesinin 11 Ekim tarihli gazetesinde, gazete isminin ve logosunun yer aldığı zeminin mavi renkten siyah renge değiştirildiği dikkat çekmektedir. Siyah, yası çağrışıdır. Logonun hemen yanında 7 Haziran’dan sonra şehit olan askerin ve polislerin ve hayatını kaybeden sivillerin sayısı verilmektedir. 7 Haziran 2015 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) 25. Dönemi’nin 550yeni üyesini belirlemek için Türkiye genel seçimleri yapılmıştır. Seçim sonuçlarına göre, hiçbir siyasi parti tek başına iktidar olabilmek için gerekli olan 276 sandalye sayısına ulaşamamış ve güvenoyu alabilecek bir hükümetin kurulamaması nedeniyle Cumhurbaşkanı erken seçim kararı almış, sonrasında YSK seçim tarihi olarak 1 Kasım 2015’i belirlemiştir (‘Kasım 2015 Türkiye Genel Seçimleri’, 2015). Gazetenin 7 Haziran tarihini referans noktası olarak hayatını kaybedenlerin sayısını vermesi, gazetenin olayların nedenini seçimlere bağladığını göstermektedir. Gazetede haber neredeyse tüm sayfayı kapsamakta, “Başkent’te göz göre göre katliam” (Kaya & Çiçek, 2015) başlığı ile yer almaktadır. Başlık büyük punto ile yazılmıştır. Teorik olarak haberin başlığı haberin ana konusunu gösterir. “Göz göre göre katliam” sansasyonel bir başlıktır ve suçlayıcı nitelik taşımaktadır. Haberin metni de “Ankara, ülke tarihinin en kanlı terör saldırısını yaşadı” cümlesiyle başlamaktadır. “Ankara, ülke tarihinin” kelimeleri büyük harfle, iri puntoyla yazılmıştır ve odak noktası olarak vurgulanmaktadır. Cümlede Ankara özne olarak kullanılmıştır, bu da gazetenin söyleminde olayın hedefinin Ankara olduğunu göstermektedir. Olay, “ülke tarihinin” ifadesiyle nitelenmekte ve üçüncü tekil şahıs kullanılmaktadır. Söylemde aidiyet duygusu gözlenmemektedir. “Kanlı” nitelemesi abartılı vurgu yapmaktadır. Haberin ikinci alt başlığını ise “Muhalefet istihbarat zafiyetine dikkat çekti” oluşturmaktadır. Burada muhatap alınan kişi muhalefettir ve zafiyet kelimesiyle iktidar suçlanmaktadır.

Gazetenin diğer sayılarında olayla ilgili yer alan haberlerin tümü göz önüne alındığında gazete, iktidarı ve politikalarını olayın sebebinin verilmesinde asıl neden olarak konumlandırmaktadır. Zira “Devlet içinden güç almadan” (“Devlet içinden güç almadan Ankara’daki saldırı yapılamaz”, 2015), “Operasyon yapan polisler dava açıldığından” (Sağlam, 2015) ya da “Tasfiyeler Türkiye’yi bu hale getirdi” (“Emniyet yetkilisi The Times’a itiraf etti”, 2015) nedenleri *Zaman* gazetesinin kullandığı ifadelerdir. Ek olarak, çözüm süreci gerekçesiyle PKK’ya dokunulmazlık tanınması ve IŞİD terör örgütüne iktidarın göz yumması hatırlatılmış ve yaratılan iktidarın zafiyeti algılaması tekrarlanmıştır. Uzman görüşünde, Eski MİT Müsteşarı (Kaya & Çiçek, 2015), Baro başkanı (Parıldak & Alan, 2015a), Avukat (Güneş, 2015), HDP Eşbaşkanı (“Devlet içinden güç almadan Ankara’daki saldırı yapılamaz”, 2015), Meclis İnsan Hakları komisyonu Üyesi (Ertuğrul, 2015), sınırda görevli emniyet müdürü (Sağlam, 2015) ve eski savcı (“Saldırıda ihmal yok teröre yol verme var”, 2015) gibi geniş bir yelpazeye yer veren gazetede dikkat çeken bir diğer konu ise çalışma kapsamındaki on beş günlük süre zarfında Cumhurbaşkanı’nın hiçbir açıklamasına yer verilmemesidir.

Hürriyet Gazetesi

Hürriyet gazetesinin 11 Ekim’deki sayısında, olayın haberi tam sayfayı kapsamakta ve “Kalbimize bomba” (“Kalbimize Bomba”, 2015) başlığı altında verilmektedir. Gazetenin fonunu siyah kullanması dikkat çekmektedir. “Türkiye dün tarihinin en büyük terör saldırısını yaşadı” başlığın altında yer alan haberin başlangıcıdır. İri punto ile yazılmış yazıda özne olarak Türkiye kullanılmıştır ve bu da gazete için hedefin Türkiye olduğunu göstermektedir. Ayrıca “tarihinin” ifadesiyle olayın geçtiği yer, yaşanan ülke olmasına rağmen üçüncü tekil şahıs kullanılmıştır. Metnin devamında “Kamuoyu derin infial yaratan olayın arkasında kim varsa bulunmasını istiyor” ifadesiyle üçüncü şahıs adına yapılmış bir konuşma söz konusudur ve haberin kaynağı belirtilmemiştir. “Zaaf varsa tedbir alırsız” alt başlığında Başbakan’ın sözlerine yer verilen haberde iktidar muhatap alınmıştır. “Şiddetle kınıyorum” ikinci alt başlığıyla da Cumhurbaşkanı’nın açıklamasına yer verilmiştir. Olayda ölen bir kişinin profil resmi altında “Dicle barış için gitmişti” yazısıyla ölen bir kişinin ardından, onun ağzından haber yapılmıştır. “Barış” kelimesi “savaş” söylemini çağrıştırmaktadır.

Gazetenin diğer nüshaları da göz önüne alındığında, olayın sebebi noktasında “Tek dilekleri barıştı” (“Dijle barış için gitmişti”, 2015) ya da “Barış dediğin için” (Kolcu, 2015a) gibi ifadelerle, saldırının terör eylemi olduğu belirtilmektedir. Gazete, “İstihbarata rağmen” (Kızılkoyun, 2015) veya “Bombacılar takipsizlik kararı” (17.10.2015) haberleriyle polis zafiyetine dikkat çekmektedir. Buna ek olarak, “Basılan düğünde şarkı söylüyordu” (“Basılan düğünde şarkı söylüyordu”, 2015) başlığı altında verilen haberde PKK’lı teröristlerin, “Yasımız var bugün düğün yapmayın” diyerek Adana’da bir düğünü bastığı ve olayda iki kişinin can verdiği anlatılmaktadır. Burada işlenen haberin Ankara patlaması haberlerinin hemen altında manşetten verilmesi, patlama olayı ile okuyucunun aklında bağlantı kurmasını sağlamak ve olayın faili olarak PKK işaret edilmektedir. “Olayın oluş yöntem ve genel trendine bakıldığında DEAŞ IŞİD birinci öncelik olarak alınıyor-DEAŞ’a karşı Türkiye kadar etkin müdahale etmiş ikinci bir devlet yoktur”

(“Bombacıardan birinin ismine çok yaklaştıldı”, 2015) ifadeleriyle, DEAŞ ve IŞİD’in birlikte kullanıldığı ve bunu Başbakanın ağzından aktarıldığı gözlemlenmiştir. Başbakanın, “Hem DEAŞ hem PKK olabilir.” (Özkaya, 2015) sözleriyle fail gösterilmiştir. Olayın sebebi incelendiğinde, uzman görüşü olarak Başbakan (“Bombacıardan birinin ismine çok yaklaştıldı”, 2015; Özkaya, 2015), bir öğretmen (Kolcu, 2015) ve MHP liderinin (“Bomba 935 Km taşıyorsa zafiyet vardır”, 2015) sözlerine yer verilmiştir.

Posta Gazetesi

Posta gazetesi olayı 11 Ekim tarihinde “Katil kim?” (“Katil Kim”, 2015) iri puntolu başlığıyla büyük ölçüde tam sayfadan vermiştir. Gazetede haberin yer aldığı bölüm siyah fondadır. Manşetin altında büyük puntuyla “Başkent Ankara’daki barış mitingine 2 canlı bomba saldırdı” haberiyle olay özetlenmiştir. Burada hedef olarak barış mitingi gösterilmiştir. “Bu tarihimizin en büyük terör faciası” ifadesinde geçen “tarihimizin” sözünde birinci çoğul şahıs kullanılmış ve “bizim” anlamı yaratılmıştır. Cümlede ayrıca “facia” kelimesi dikkat çekmektedir. Facia genellikle doğal afet gibi ne zaman olacağı önceden kestirilemeyen olaylar için kullanılan bir kelimedir. Buna rağmen gazetede haberin devamında, Diyarbakır HDP mitinginde ve Suruç’ta ölenler hatırlatılmış ve “... eğer bu olaylardan ders alınıp istihbarat ve güvenlik zafiyetleri giderilseydi, belki de Ankara’daki bu katliam gerçekleşmeyecekti” sözleriyle iktidarın zafiyetine dikkat çekilmiştir. “Devlet, başkentte can veren 95 kişinin katilini bulsun” ifadesiyle olayın çözülmesi noktasında devleti muhatap almıştır ve olayın faili olarak tekil şahıs kullanmıştır. “Şimdi sıra hangimizde?” (“Sıra şimdi hangimizde”, 2015) alt başlığıyla mitingde ölenlerin yakınlarının adli tıp kurumu ve hastanelere gitmesi anlatılmıştır. Başlıkta birinci çoğul şahıs kullanılmış ve “kurban olma” ve “kargaşa ortamı” anlamları yaratılmıştır. Haberin devamında “Ülkedeki karışık ortam herkesi çok korkutuyor”, “Teröre kurban olma sırası bize ne zaman gelecek telaşı halkı sarmış durumda” ifadesiyle de üçüncü şahıslar hakkında kaynak göstermeden onların ağzından haber yapılmıştır. Abartma ve yüklemeye vardır. Ankara’daki patlama tüm Türkiye’ye yönelik olarak ve olumsuz bir şekilde genellenmiş ve kargaşa ortamı yaratılması eğilimi görülmüştür.

Gazetenin diğer sayılarında olayın sebebine ilişkin yer alan manşetteki haberlerde Diyarbakır ve Suruç’taki patlamalara atıf yapılmış ve bu bağlamda polis zafiyetine dikkat çekilmiştir. “Canlı bombaları yakalama görevini yerine getiremeyen polis...” (“Bu işte bir tuhafılık var”, 2015) sözleriyle de olayın meydana gelmesinde neden olarak polis hedef gösterilmiştir. Cumhurbaşkanı’nın “Olaydan beni sorumlu tutanlar terör örgütü ile aynı saftadır” (“Olaydan beni sorumlu tutanlar terör örgütü ile aynı saftadır”, 2015) sözüne yer veren gazete bir başka haberinde “Farkında mısınız, başımıza bütün bu gelenlerin sebebi her şey ve herkes olabiliyor ama ülkeyi 13 senedir tek başına yöneten AK parti olamıyor” (Işık, 2015) demiştir. Burada yine birinci çoğul şahıs kullanılarak gazete “sizden biriyim” algısını yinelemektedir. “Başımıza gelenler” ifadesinde edilgen bir yapı söz konusudur ve “olaydan etkilenen ama nedeni aşamasında parçası olamayan” anlamı yaratılmaktadır. “İç savaş çıksın istiyorlar” (Işık, 2015) ifadesinde kullanılan üçüncü çoğul şahıs, öznenin kim olduğunu, yani kimin iç savaş çıkmasını istediğini, gazetenin bildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu cümlede yoğun savaş söylemi yapılmakta ve kaos ortamı

çağrıştırılmaktadır. Uzman görüşünde, HDP Eşbaşkanı (“Bunların en çok korktuğu şey barış”, 2015), Başbakan (Çelik, 2015) ve Cumhurbaşkanı’nın (“Olaydan beni sorumlu tutanlar terör örgütü ile aynı saftadır”, 2015) sözlerine, olayın sebebinin haberleştirilmesinde yer verilmiştir.

Sözcü Gazetesi

Sözcü gazetesi, olayı 11 Ekim tarihindeki gazetesinde “Lanet olsun” (“Lanet olsun”, 2015) büyük puntolu başlığıyla manşetten vermiştir. Haber, gazetenin isminin ve logosunun üstündeki üç köşe yazarının yine olayla ilgili yazılarının birer cümlelik özetleri dışında gazetenin tüm sayfasını kapsamaktadır. “Ankarada bombaları patlatanlara, onların arkasındaki karanlık güçlere, Türkiye’yi bu hale getirenlere” sözleriyle devam eden manşet başlığı bir bakıma beddua okuma niteliğindedir. Gazete, haberin metninde 7 Haziran seçimlerinde AKP’nin tek başına sürdürdüğü iktidarı kaybetmesi ve sonraki seçime 21 gün kalmasını hatırlatmış ve bu süreçte meydana gelen terör olaylarının da son olayla “zirve” yaptığı tespitinde bulunmuştur. “Karanlık eller düğmeye bastı” ifadesiyle, olayın faillerini “kanunsuz” ve “mafya tipi” olarak nitelemiş, ayrıca büyük bir örgüt yapısı çağrışımı yapılmıştır. “Patlamanın nedeni canlı bomba olabilir’ denildi” (“Üç günlük yas ilan edildi”, 2015) cümlesinde yargı ifade eden asıl cümle “denildi” yüklemi ile okuyucuya kaynak gösterilmeden iletilmiştir. “Türkiye’nin kalbindeki bu saldırı ‘Türkiye Cumhuriyeti’ni ne hale getirdiler’ dedirtti” (“Üç günlük yas ilan edildi”, 2015) haber cümlesinde edilgen yüklem yapısıyla kaynak belirtmeden okuyucunun geneli adına yapılmış bir yorum bulunmaktadır. Burada “tükenmişlik” ve “ümitsizlik” duygusu baskın olarak kullanılmıştır.

Gazetenin diğer nüshalarındaki haberlerde, olayın sebebi ile ilgili olarak belirttiği “Türkiye’nin olmayan huzurunu daha da bozmayı hedef alan” (Turan, 2015a), “...ülkenin Başbakanı bile onlar hakkında fazla bir şey bilmiyor” (Turan, 2015b) ya da “Devlet bombacıyı biliyormuş ama fazla bir şey yapmamış” (“Oğlumuzu cezaevine atın dedim ama serbest bıraktılar”, 2015) ifadeleriyle yönetimin acizliğine vurgu yapılmış ve iktidarı itibarsızlaştırma söylemi güçlendirilmiştir. Cumhurbaşkanı’nın daha önce yaptığı bir konuşmadan alıntı yaparak “Biz siyasetçiler ülkemizde işlenen cinayetlerden sorumluyuz.” (“Biz siyasetçiler ülkemizde işlenen cinayetlerden sorumluyuz”, 2015) demesi hatırlatılarak, dolaylı yoldan siyasetçiler ve iktidar “suçlu” gösterilmiştir. Burada genelleme gözlemlenmiştir. Gazetenin bu söylemini “AKP iktidarı memleketi ne yazık ki teröre ve terörizme açık hale getirdi” (Turan, 2015b) ifadesiyle pekiştirmektedir. CHP liderinin “Saldırıyı IŞİD’e bağlı El Ensar Şeria yaptı” (‘Kılıçdaroğlu ‘Ensar El Şeria’ dedi”, 2015) sözünü habere taşıyan gazete, diğer gazetelerden farklı olarak ilk defa El Ensar Şeria’dan bahsetmiştir. “İktidarın ülkemize doldurduğu 2 milyon Suriyeli sığınmacıların arasına sızarak Türkiye’ye gelen kim bilir kaç IŞİD teröristi var? Güvenlik örgütlerimiz uyanmazsa bu militanlar sırası geldikçe canlı bomba olmaya devam edecek” (Turan, 2015b) ifadesiyle Türkiye’ye gelen tüm Suriyeli sığınmacılar birer IŞİD terör örgütü mensubu sıfatına sokulmuş ve hedef gösterilmiştir. Burada abartma ve yükleme yapılmıştır. “Canlı bomba olmak” nitelemesi ile de güvensizlik, kaos ortamı ve korku düşüncesi yayılmaktadır. Güvenlik birimlerini uyumakla betimleyen gazetede haber, suçlayıcı niteliktedir. Uzman görüşü olarak, Cumhurbaşkanı (“Biz siyasetçiler ülkemizde

işlenen cinayetlerden sorumluyuz”, 2015), CHP’li bir milletvekili (Dündar, 2015) ve CHP lideri (‘Kılıçdaroğlu ‘Ensar El Şeria’ dedi’, 2015) olayın sebebini belirtmede muhatap alınmıştır.

Sabah Gazetesi

Sabah gazetesi 11 Ekim’deki gazetesinde, gazetenin isminin ve logosunun yanındaki alanda yer alan haber dışında, olayı tam manşetten vermiştir. İri punto ile yazılan “Türkiye’ye tuzak” (“Türkiye’ye tuzak”, 2015) manşetinde özne Türkiye gösterilmiş ve olayın bir tuzak olduğu yani önceden haber alınmasının mümkün olmadığı belirtilmiş, kandırılma duygusu vurgulanmıştır. Manşetin altında yer alan “PKK elebaşısı Murat Karayılan’ın ‘Ülkeyi kana bularız’ tehdidinden 13 gün sonra Türkiye terörle sarsıldı” metni büyük punto ile yazılmış ve olaydan etkilenen “Türkiye” ve olayın meydana geldiği zamanın anlatılmasında da Murat Karayılan’ın sözleri üzerinden “PKK” hedef gösterilmiştir. Bu haberin aynı düzleminde yer alan bir başka haberde ise “Barış yürüyüşünde çifte canlı bomba” (“Barış yürüyüşünde çifte canlı bomba”, 2015) ifadesi yer almıştır. Burada vurgulanan “çifte” sözcüğü ile HDP’nin “Eşbaşkan” liderlik durumu anımsatılmaktadır. Çalışma kapsamına alınan diğer gazetelerden farklı olarak *Sabah* gazetesinde bu durum dikkat çekmektedir. “Peş peşe patladılar” (“Türkiye’ye tuzak”, 2015), “İkili intihar saldırısı” (“Türkiye’ye tuzak”, 2015) sözleri de yine gazetede yer alan atfa örnek niteliğindedir. Başbakanın “Üç gün boyunca yas tutacağız” (“Üç gün boyunca yas tutacağız”, 2015) sözünü büyük puntoyla başlık yapan gazete, muhatap olarak Başbakanı almış ve cümlede yer alan yüklemdeki birinci çoğul şahısla da “birlik” vurgusunun altı çizilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı’nın taziye mesajının (“Yanınızdayız”, 2015) hemen yanında Cumhurbaşkanı’nın olayla ilgili demecine (“Herkes terörün karşısında olmalı”, 2015) yer verilmiş ve böylelikle devlete karşı güven ve destek algısı yaratılmıştır.

Gazetenin diğer sayıları da göz önünde bulundurulduğunda, olayın nedeninin belirtilmesinde “7 Haziran seçimleri öncesi Diyarbakır seçim sonrası Suruç’ta tezgâhlanan kanlı senaryo 1 Kasım seçimleri öncesinde başkent Ankara’dan sahneye kondu” (“Türkiye’ye tuzak”, 2015) ifadesine yer verilmiş ve bu söylemde bahsi geçen diğer olayların failleriyle bu olayın faili aynı görülmüştür. 1 Kasım seçimlerine değinilen haberde “Amaç seçim yaptırmamak” (Tatlıcan, 2015) ya da “Demokrasiye saldırı” (Övür, 2015) sözleriyle de olayın asıl hedefi olarak iktidar ve demokrasi gösterilmiştir. Cumhurbaşkanı’nın “PKK, PYD, DAESH, DHKP-C varlığımıza kast eden eli kanlı terör örgütü” (“DAESH ile PKK’nın hiçbir farkı yok”, 2015) ifadesiyle PYD ve DHKP-C de olayın failleri listesinde belirtilmiştir. Başbakanın sözleriyle de pekiştirilen bu söylemde, IŞİD yerine DEAŞ kullanıldığı dikkat çekmektedir. Tabut üzerine PKK flaması koymak isteyenlere hayır diyen bir cenaze yakınının söylediği “Benim babam onlar yüzünden öldü” (“Benim babam onlar yüzünden öldü”, 2015) sözünü manşette haber yapan gazete, haberin devamında HDP Eşbaşkanı’nın cenaze yakınını telkin etme çabasını göstermiştir. Bu bağlamda, yüklem yapılmış ve olayın failinde PKK ve HDP benzer konumlandırılmıştır. Olayın sebebi aktarılırken uzman görüşünde, Başbakan (“Üç gün boyunca yas tutacağız”, 2015; “Bir isme çok yaklaşıldı”, 2015; “DAESH ile PKK’nın şer ittifakı”, 2015), bir sosyolog (Tatlıcan, 2015), iki başbakan yardımcısı (“Büyük yürüyüşten kimse vazgeçemez”, 2015; “Kimlikleri tespit edilmek üzere”, 2015), bir

cenaze yakını (“Benim babam onlar yüzünden öldü”, 2015) ve Cumhurbaşkanı (“Saldırının hedefi milletin tamamı”, 2015; “DAEŞ ile PKK’nın hiçbir farkı yok”, 2015) muhatap alınmıştır.

Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet gazetesinin 11 Ekim tarihli gazetesinde, gazete isminin kırmızı renkten siyah renge değiştirildiği gözlemlenmiştir. Siyah, yası çağrıştırır. Gazetenin tüm sayfasını kaplayan haber “Barış için yastayız” (“Barış için yastayız”, 2015) iri puntolu manşetiyle verilmiştir. Manşetin hemen üstünde yer alan “Erdoğan’ın başkanlık ihtirası ile yarattığı şiddet ortamı ülkeyi kan gölüne çevirdi” cümlesinde Cumhurbaşkanı ifade edilirken, ismi kullanılmış ve “yarattığı” nitelemesiyle de Cumhurbaşkanı olayın nedeni olarak gösterilmiştir. Manşetteki fotoğrafın altında “Bakan Bey neden gülüyor?” (“Bakan Bey neden gülüyor”, 2015) haber başlığı ile basın toplantısında bakana yöneltilen “İstifa etmeyi düşünüyor musunuz?” sorusuna bakanın gülerken “Hayır” demesi hatırlatılmıştır. Bu haberin yanında “Devlet saldırdı” (“Demirtaş: Devlet saldırdı”, 2015) başlıklı haberde HDP Eşbaşkanı’nın, saldırıyı karanlık güçlerin yapmadığı “Devlet tarafından halkımıza yapılan bir saldırı” olduğu ifadesi yer almaktadır. Burada olayın sorumlusu olarak “devlet” gösterilmiştir, ayrıca cümlede olayın hedefi olarak nitelenen grubu betimlerken “halk” kelimesi seçilmiştir. HDP söyleminde “halkımız” ifadesiyle “Kürt kökenli” vatandaşları nitelemektedir. “Davutoğlu: Yargılanacak” (“Davutoğlu: Yargılanacak”, 2015) başlığı ile verilen haberde ise Başbakan’ın HDP Eşbaşkanı’nı sözlerinden dolayı yargılamakla “tehdit ettiği” belirtilmektedir. Bu haberde gazetenin olayı aktarırken kullandığı fiil, “kışkırtıcılığı” ve “zorbalığı” çağrıştırmaktadır. Haberin aynı düzleminde yer alan son haberde ise CHP ve EMEP tarafından, olayda ihmali bulunan tüm siyasetçilerin istifaya çağrıldığı belirtilmekte ve MHP Lideri’nin saldırının sorumlusu olarak “AKP’li seçim hükümetini” sorumlu tuttuğu anlatılmaktadır (“AKP’ye istifa çağrısı”, 2015). “Seçim hükümeti” vurgusuyla da MHP’den seçim hükümeti kurulmasında rol alan milletvekili hakkında MHP’nin olumsuz tutumu hatırlatılmıştır. Aynı günkü manşette, “İnsan parçaları yağdı” (“İnsan parçaları yağdı”, 2015) büyük punto ile yazılmış bir diğer başlıktır. Başlığın hemen altında HDP’li milletvekillerinin sözlerine yer veren gazete, olayın anlatılmasında vekilleri muhatap almıştır. Bu haberin hemen yanında yer alan bir başka haberde ise “Bir görgü tanığının patlama öncesi bir kişinin ‘Allahü Ekber’ diye bağırdığını söylemesi” üzerinde durulmaktadır (“Notlar”, 2015). İsmi verilmeyen bir başka görgü tanığının ifadesinde ise anonslarla patlama öncesinde HDP kortejinin olay yerine çekildiğinden bahsedilmektedir. Kaynağın belirtilmediği bu haberlerde olayın hedefi olarak HDP gösterilmiştir.

Gazetenin diğer nüshalarında yer alan olayın nedenine yönelik haberlerde, “Kanlı parantez seçimden 6 hafta önce açıldı bir süredir suskun olan silahlar yeniden konuşmaya başladı Cumhurbaşkanı ‘400 vekil alınsaydı durum farklı olurdu’ dedi 2 ayda 700’e yakın can gitti çünkü gar katliamına böyle gelindi” (“400 Vekil için”, 2015) ifadelerine yer verilmiştir. Burada çözüm süreci hatırlatılmakta ve olayın meydana gelmesinde Cumhurbaşkanı’nın tutumu neden gösterilmektedir. “Toplumu sindirme çabaları başarılı olmayacak cin şişeden çıktı” (Ongun, 2015) ve “Pakistan İslamlaştırma projesi ile büyük faciaya sürüklendi siz yapmayın” (Karan, 2015) sözlerinde iktidarın politikaları “sindirme çabası” ve “İslamlaştırma” nitelemeleriyle

betimlenmiştir ve olumsuz anlam barındırmaktadır. Buna verilebilecek bir başka örnek ise, “Hükümetin paralel tasfiyesine denk gelen son iki aylık sürede uzman polislerin görevden alınması cihatçı grupların elini rahatlattığı ifade ediliyor” (Gül, 2015) ifadesidir. Saldırganların soruşturma dosyasında yer alan tapelerde yer alan “Allah yolunda parçalandılar ne güzel, Allah kabul etsin inşallah, bugün yarın biz de gideriz inşallah, Yunus’um dua et belki ...” (“Polis her şeyi biliyordu”, 2015) ifadelerine yer veren gazete, saldırganların din adına bu saldırıyı yaptığı anlamını aktarmaktadır. “Allah” kelimesi İslam dininde kullanılan bir kelime olması itibarıyla de, dinden kast edilenin İslam dini olduğu anlaşılmaktadır. Bunlara ek olarak, “Ciddi istihbarat zafiyeti var” (“Neden izlenmedi”, 2015) ya da “Polis canlı bombanın olduğu aracı arayıp ‘temiz’ bulduğu için geçiş izni vermiş” (İlcalı, 2015a) ifadeleriyle oluşturulan söylemde, polis zafiyetine dikkat çekilmektedir. Olayın sebebinin yansıtıldığı haber metinlerinde uzman görüşü olarak HDP Eşbaşkanı (“Demirtaş: Devlet saldırdı”, 2015; İlcalı, 2015b), bir psikoterapist (Ongun, 2015), bölgede görevli istihbaratçı bir polis (Uludağ, 2015a), Pakistanlı bir araştırmacı (Karan, 2015), saldırıyı gerçekleştiren Ömer Deniz Dünder’in babası (“Emniyet serbest bıraktı”, 2015), saldırganların Adıyaman savcılığı soruşturma dosyasında yer alan tapelerdeki bazı konuşmaları (“Polis her şeyi biliyordu”, 2015), eski MİT’çi (“Neden izlenmedi”, 2015) ve olaydaki bir itirafçı ve sözleri (“Fırını hücre gibi çalışmış”, 2015) yer almıştır.

Haberlerin Mikro Çözümlemesi

Bu bölümde, gazetelerin manşetlerinde olaya ilişkin haber metinlerindeki sözcük seçimleri, söz dizinsel yapı, cümle yapıları ve haber retoriği incelenmiştir.

Zaman Gazetesi

Haber metinlerinde kullanılan dil incelendiğinde, gazetenin olayı adlandırırken kullandığı kelimelerin birçoğunda “Başkent”i seçmesi dikkat çekmektedir (Parıldak, 2015). “Milletimizin başı sağ olsun” (“Milletimizin başı sağ olsun”, 2015) sözleriyle, vatan üzerinde yaşayan insanlara vurgu yapılmaktadır. Olayın faillerinin adlandırılmasında sıklıkla Suruç olayına gönderme yapılmakta ve Yunus Emre Alagöz’ün nitelenmesinde “Suruç bombasının ağabeyi” (Kaya, 2015) sözleriyle Suruç olayının aydınlatılamamasının sonucu olarak olay gösterilmektedir. “elini kolunu sallayarak gezen” (Kaya & Çiçek, 2015) nitelendirmeleriyle failerin tanımlanması toplumda infiale yol açacak duyguları yaratabilecek değerdedir; zira burada polisin zafiyeti ve acizliği vurgulanmaktadır. Buna ek olarak güvensizlik ve paranoya ortamı da tetiklenmektedir. “5er kiloluk fabrikasyon TNT bombası kullanıldı” (Parıldak & Alan, 2015b) açıklamaları ile olay detaylıca anlatılmıştır. Gazetede yer alan haber fotoğrafları incelendiğinde, özellikle olayın haberleştirildiği ilk günde, manşette üç fotoğrafın yer aldığı görülmektedir. Bunlarda birincisi yakın plandan verilmiş patlama anında halay çeken grubun görüntüsüdür. İkincisi ve üçüncü fotoğraf ise patlamadan sonraki ortamı yansıtan görüntülerdir ve bunlar uzak plandan çekilmiş, küçük boyutlu fotoğraflardır. Bu bağlamda gazetenin fotoğraflar yolu ile haberde inandırıcılığı arttırmak istediği; fakat bunu yaparken gazetecilik etiğine uygun olarak mağdurların resimlerini ifşa etmediği görülmektedir. Son olarak, olayda ölenlerin en küçüğü olması dolayısıyla simgeleşen

Veysel Deniz Atılğan ile ilgi haber gazetede, ailenin cenazeyi defnederken çekilmiş bir fotoğrafı “Küçük Veysel Gercüşü yasa boğdu” (“Küçük Veysel Gercüşü yasa boğdu”, 2015) başlığı ile verilmiştir. Haberin metninde Veysel’in babası ile mitinge geldiği anlatılmaktadır. Burada kullanılan kavramsal ifadelerde abartı gözlenmemiştir.

Hürriyet Gazetesi

Haberlerin işlenişinde kullanılan dile bakıldığında, “ortalık kan gölü”, “ceset parçaları”, “yüzlerce kişi savruldu”, “kana bulandı” (“Kalbimize Bomba”, 2015) gibi ifadelerin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu olayın anlatılmasında abartılı dil kullanıldığını göstermektedir. *Hürriyet* gazetesinin olayla ilgili haberlerinde görülen “parçalanmış hayatlar” ya da “ardından gencecik eş bıraktı” (“Parçalanmış Hayatlar”, 2015) gibi söylemler, empati yaratmak amaçlı kullanımlardır. *Zaman* gazetesinde olduğu gibi burada da, olayın failinin haberleştirilmesinde, Suuç olayına gönderme yapılmıştır (“Katil üç ay önce manşetteydi”, 2015). “2 ton bomba, 10 intihar yeleği” (“2 ton bomba, 10 intihar yeleği”, 2015) ifadeleri ile Gaziantep’te 5 hücre evinde ele geçirilenler detaylıca işlenmiştir. Burada da rakamlarla olay anlatımı netleştirilmeye çalışılmıştır. Olayın haberleştirilmesinde kullanılan fotoğraflara bakıldığında, 11 Ekim’de gazetede olayla ilgili dört fotoğraf görülmektedir. Birincisi olayın yaralılarından ikisinin yakın plan büyük boy fotoğrafı, diğeri patlama anından sonra büyük planda çekilmiş yerde yatan üzeri pankartlarla örtülmüş mağdurların resmi, diğeri yakın plandan verilmiş patlama anını gösteren halay çeken grubun fotoğrafı ve bir diğeri ise ölen mağdurlardan birisinin profil fotoğrafıdır. Burada gazetenin özellikle yaralıların fotoğraflarını filtreleyerek mat renklerle okuyucuya sunduğu görülmüştür. *Hürriyet* gazetesi olayın mağdurlarından Veysel Deniz Atılğan’ın okulunda yapılan anma töreninin manşete taşımış ve olayı genel olarak öğretmenin ağzından anlatmıştır (Kolcu, 2015b). “Barış desem peki arkadaşların sormaz mı ‘barış ölümle eş mi öğretmenim’ diye” sözleriyle öğretmenin kullandığı sözler üzerinden barış ve ölüm birbirinin zıttı olarak kavramlaştırılmıştır. Haberin fotoğrafında ise sınıfta olayın mağduru öğrencinin sırasına konulan profil fotoğrafı, karanfil çiçekleri bırakan iyi giyimli kız ve erkek öğrenciler görülmektedir. Haberin tamamında “masumluk” ve “kurban” olma duygusu hâkimdir.

Posta Gazetesi

Posta gazetesi haberlerde kullandığı dil bakımından çalışmada yer alan diğer gazetelerden ayrılmaktadır. Zira haberlerin metinleştirilmesinde konuşma dilinin kullanıldığı görülmüştür; örneğin, “Bu hızlı müdahale olmazsa ölü sayısı çok daha artacaktı” ya da “Devlet katili bulsun” gibi... “Can pazarı”, “acı”, “dehşet”, “korku” (“Katil kim”, 2015) gibi sıfatlar, gazetenin söylemde “mübalâğa” yoluyla duyguları harekete geçiren bir dil kullandığını göstermektedir. Hücre evlerinden toplanan mühimmatın detaylıca rakamlarla verilmesiyle gazetenin güvenilirliği artırılmak istenmektedir (“Katliam yapacaklardı”, 2015). 11 Ekim tarihinde haber, geniş planda önde kırmızı şerit arkasında dizilmiş polisler ve önde üzerleri pankartlarla örtülmüş ölen mağdurların birinin yanında dizleri üzerine çökmüş bir eliyle yüzünü kapatan, diğeri eliyle yerden destek alan bir kişinin fotoğrafı verilmektedir. Fotoğrafın yanında “Facianın fotoğrafı

arkada devletin polisleri, önde gençlerin barış mitingi pankartlarıyla örtülü cesetleri” (“Faciyanın fotoğrafı”, 2015) yazısı yer almaktadır. Fotoğraf ve haber metni birbiri ile son derece uyumludur; ancak büyük resme bakıldığında oluşturulan tabloda, polis “pasif” ve bir o kadar da “tehditkâr” gösterilmekte ve savaş ortamı yaratılmaktadır. Mağdurlardan Veysel Deniz Atılğan’la ilgili haber, yine öğrencinin sınıfında adına yapılan anma töreninden bir fotoğrafla verilmiştir (“Verdiğin dersi aldık”, 2015). Ancak bu kez haberde babanın demiryolu işçisi olduğundan bahsedilmekte ve resimde de arkası dönük oturmuş, üzerinde kapüşonlu bir paltosu olan, orta sınıf bir aileden geldiği etkisi yaratan bir çocuk fotoğrafı yer almaktadır. Kısacası haberde kullanılan görsel imgeler, metindeki anlamla örtüşmektedir ve “sınıfsal farklıklar” ve “barış” kavramına vurgu yapılmaktadır.

Sözcü Gazetesi

Sözcü gazetesi olayın haberleştirilmesinde kullandığı dilde duygusal tonlamalara önem vermiş zaman zamansa “gayri resmi” bir dil kullanmıştır; örneğin, “Zafiyet yokmuş!” (“Zafiyet yokmuş”, 2015) ya da “Basın dayağı!” (“Basın dayağı”, 2015), “Buna işkembeden atmak denir” (Turan, 2015c) gibi. Gazete olayla ilgili atf yapılan diğer olayları birçok kez tarihleriyle ve olayların özetleriyle birlikte alt alta sıralamış ve bu yolla da diğer gazetelerde olduğu gibi “tarafsız” görünmeye çalışmıştır (“12 Yıl boyunca facia üstüne facia yaşandı 1 kişi bile istifa etmedi”, 2015; “Yayın yasağı”, 2015). Ancak gazete iktidar karşıtı söylemini “... vicdanları sızlattı” (“Bir bomba daha patlarsa AKP iktidar olur”, 2015) gibi ifadeler kullanarak pekiştirmektedir. Gazetede kullanılan fotoğraflar incelendiğinde, 11 Ekim günü yayınlanan fotoğrafın, yakın planda yaralı iki mağdurun resmedildiği büyük boy fotoğraf ve patlama anını gösteren uzak plan küçük fotoğraf olduğu görülmektedir. Gazete fotoğraflarda filtre kullanmamıştır; zira büyük fotoğraftaki insanların saçlarında “kanlı deri parçaları” kolaylıkla görülebilmektedir. Bu durum gazetecilik etiğine aykırılık teşkil etmektedir. *Sözcü* gazetesi 14 Ekim’de manşetteki haberinde ise, “Oynanan oyunun farkında olan meydanlar işte böyle soruyor:” manşetinin altına koyduğu fotoğrafta yer alan “400 vekile daha kaç katliam gerek? Yargılanacaksınız” (“Nereye kadar”, 2015) yazılarıyla, resimde var olan ifadeleri sanki kendi görüşü gibi yansıtmıştır. Noktalama ve büyük harf kullanımı önemlidir. Çok sayıda noktalama işareti öfkeyi dile getirmektedir. Bu da ideolojiden temelini alan sözel şiddetin görsel ifadesidir. *Sözcü* gazetesinde ünlem noktalama işaretini sıklıkla kullandığı gözlemlenmiştir (“Al sana Nobel!”, 2015).

Sabah Gazetesi

Sabah gazetesi genel itibarıyla kullanılan dilde, “Dünya basını Türkiye’nin acısını paylaştı” (“Dünya basını Türkiye’nin acısını paylaştı”, 2015), “Samanlıkta iğne aranıyor” (Temel, 2015) ya da “Türkiye’ye merhem oldunuz” (“Türkiye’ye merhem oldunuz”, 2015) ifadeleriyle “abartı” gözlemlenmektedir. “Acıyı paylaştığı iddiasında olan kişiler (HDP’liler)” (“Bir isme çok yaklaşıldı”, 2015) sözleriyle HDP’liler hedef gösterilmekte hatta bu durum ima edilmekten öte parantez içinde yazılarak kesinleştirilmektedir. Burada HDP’ye yönelik itibarsızlaştırma ve hedef gösterme söz konusudur. Olayın faillerinin tanımlanmasında kesin ifadelerden ve isim

vermekten kaçınan bir dil kullanan *Sabah* gazetesi “Tespit edilen bombacı...” (Müderrişoğlu, 2015) ifadelerini kullanmış ve zaman zamansa “Bomba köpek üstünde” ya da “Kasklı bir kişi” (Atar, 2015) gibi tanımlamalarla olayın faili tanımlamıştır. 11 Ekim’de olayın haberleştirilmesinde kullanılan görsel, olayda yaralanan iki kişinin yakından çekilmiş fotoğrafıdır. Fotoğraf büyük boydadır ve filtre uygulanmamıştır. Yüzlerdeki kan ve saçlardaki et parçalarıyla olay okuyucuda “dehşet” ve “tikinti” duygularını harekete geçirmektedir. Bu durum gazetecilik etiğine aykırıdır.

Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet gazetesinin haberin metinleştirilmesinde kullandığı dil incelendiğinde, “Savaş meydanı”, “Oluk oluk kan aktı” veya “Ülkeyi kan gölüne çevirdi” (“Barış için Yastayız”, 2015) gibi söylemlerle “mübalâğalı anlatım” kullandığı gözlemlenmiştir.”(4canlı bomba girdi) 2’si öldü 2’si aramızda” (Uludağ, 2015b) sözleriyle “panik” ve “kaos” ortamı yaratabilecek, toplumda “huzursuzluk” ve “nereden geleceği belli olmayan tehdit” havası oluşturabilecek bir dil kullanılmıştır. 11 Ekim tarihinde haberin resmedilmesinde çok çeşitli fotoğraflar kullanılmıştır. İki yaralının uzak planda büyük boyda verilen fotoğrafında filtre uygulanmış, fotoğraf matlaştırılmış ve yerde yatan ölülerin yüzleri buzlanarak görünmez yapılmıştır. Bu durum gazetecilik etiğine uygundur. Gazete HDP Eşbaşkanı’nın sözlerine, demeçlerine yer vermekte, olayın mağduru olarak gösterilmekte ve kullanılan fotoğraflarla da bu durumu desteklemektedir. Örneğin, 11 Ekim tarihinde gazetenin sol alt köşesinde bulunan küçük resimlerde olayın mağdurlarının çeşitli fotoğrafları yer almaktadır: Örneğin, kollarını havaya kaldırarak feryat eden doğu kökenli olduğu tahmin edilen yaşlı bir kadının fotoğrafı veya yerde yatan hastaya kalp masajı yapan bir kadının görseli gibi. Ancak gazetenin ortasında yer olan fotoğrafta, HDP’li bir milletvekilinin olay yerinden çekilmiş fotoğrafı “Polise öfkeli halkı yatıştırdı” (“İnsan parçaları yağdı”, 2015) yazısıyla verilmiştir. Bu bağlamda vekilin, polis ve halk arasında aracı rolü üstlendiği vurgulanmıştır. Cumhuriyet gazetesi, yine aynı tarihli manşet haberinde, olayı protesto eden insanların taşıdığı “katil devlet” pankartının yer aldığı fotoğrafı yayınlamakla, pankartta yazan ifadeyi onayladığını ve aynı fikirde olduğunu dolaylı bir şekilde ifade etmektedir.

Sonuç

Ankara patlamasının haberleştirilmesine verilen önemde, gazeteler arasında fark tespit edilmiştir. *Zaman* gazetesi 13, *Hürriyet* gazetesi 8, *Posta* gazetesi 7, *Sözcü* gazetesi 6, *Sabah* gazetesi 5, *Cumhuriyet* gazetesi 11 kez manşetten haber yapmışlardır. Manşetteki haber sayısı itibarıyla *Zaman* ve *Cumhuriyet* gazetelerinin olaya diğerlerine kıyasla daha fazla ilgi gösterdiği görülmektedir. Burada üzerinde durulması gereken konu gazetelerin tirajları ve olayı gazetelerinde haberleştirmelerinin yoğunluğu arasındaki farktır. Tiraj, baskı sayısı (Türk Dil Kurumu, 2006b); bir başka deyişle, bayiden satılan ya da abonelere yollanan tüm gazeteler yani net satış demektir. Çalışma kapsamında olan *Zaman* gazetesi tirajı en yüksek gazetedir; ancak satışın büyük bir çoğunluğu abonelik üzerinden yapılmaktadır. *Cumhuriyet* gazetesi ise tirajı düşük bir gazetedir. Bu durumda geriye kalan gazeteler gerçek anlamda okuyucunun çoğunluğuna ulaşan gazeteler olarak düşünülebilir. Ana akım medya olarak nitelenebilecek *Hürriyet*, *Posta*, *Sözcü* ve

Sabah gazeteleri olayı manşete taşımada, çalışmada incelenen iki haftalık sürede, oldukça zayıf kalmışlardır. Bunun birçok nedeni olmakla birlikte görülen en büyük neden haberin yayınına dair getirilen yayın yasağıdır. Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği, 10 Ekim'de Ankara Garı'nda meydana gelen bombalı terör saldırısıyla ilgili soruşturma tamamlanıncaya kadar uygulanmak üzere 14 Ekim tarihinden itibaren geçerli olmak üzere kapsamlı yayın yasağı kararını almış ve yayın yasağı 19.10.2015 tarihine kadar geçerliliğini korumuştur. Ancak bu süre zarfında *Cumhuriyet* gazetesi yayın yasağına uymama kararı almış ve olayı yazılarına taşımıştır. Bu bağlamda açıkça gözlemlenmektedir ki Türk basını olayı sıradan bir olay olarak değerlendirmemiştir; ancak söz konusu tirajı yüksek gazeteler olayı kapsamlı olarak ele almakta yetersiz kalmışlardır.

Politika yayınları şekillendirmektedir; zira politikacıların dilindeki değişiklik, söylemi ve ideolojiyi de değiştirmektedir. Bir başka deyişle, siyasilerin dili medyayı derinden etkilemektedir. Politikacıların tutumları yumuşakken, benzer görüşü paylaşan yayınların söylemde farklılaştığını, yumuşadığını görmek mümkündür. Çalışmada incelenen gazetelerin ideolojik yapılarına göre değişen bir dil kullandıkları fark edilmiştir. Aynı olay, farklı gazetelerce, farklı şekillerde haberleştirilmiş ve resmedilmiştir. Buna örnek olarak Veysel Deniz Atılğan'ın hikâyesi hatırlanmalıdır. Bu konuya paralel olarak, araştırmanın çıkış noktasını oluşturan nefret söylemi adına da birçok bulguya ulaşılmıştır. Genel anlamda abartma, yükleme ve çarpıtma nefret kategorilerin örneklerini söylemlerde sıkça görmekteyiz. Tekil bir eylemden yola çıkarak tüm grubu suçlamak abartmadır. Genellikle olumsuz nitelikler üzerinden abartma yapılır. Abartılı kötülük yüklemde “şeytanlaştırma” söz konusudur. Bunun yanında düşmanlık ve nefret söylemi de sıklıkla gazetelerinin haberlerinde rastlanmıştır. Mağdurların adlandırılması terör gibi şiddet olaylarının haberleştirilmesinde son derece önem arz etmektedir. İncelenen haberlerde, mağdurların hatta faillerin etnik kökenlerinin, kütüklerinin bağlı olduğu şehirlerin habere konu edilmesiyle de, doğal kimlik ögesini nefret duygusu olarak kullanma ve simgeleştirmenin ciddi anlamda yapıldığı fark edilmiştir.

Siyasal nefret söylemi araştırmaya dâhil edilen gazetelerin manşetteki haberlerinde kullandıkları söylemde göze çarpmaktadır. Birçok kez, gerek iktidar, gerekse de muhalefet yanlısı ideolojiye mensup gazeteler, kullandıkları ifadelerle nefret söylemi yaratmışlardır. Bir gazetede yer alan haberde ise Suriyeli sığınmacılar hedef gösterilmiş ve potansiyel canlı bomba kimliğine sokmuştur. Yabancıları hedef alan bu söylemde, farklı etnik grupları “bizden olamayan” olarak konumlandırmaktadır. Nedensiz korku ve kaygı yaratılmaktadır. Potansiyel bölücü olarak etnik gruplar gösterilmektedir. Gazete haberlerinde nefret söyleminin izinin sürüldüğü bu çalışmada son olarak, inanç temelli nefret söylemine rastlanmıştır. Olayın faillerinin geçmişlerinin haber edildiği metinlerde sıklıkla “aşırı dinci” terimleri kullanılmıştır. IŞİD ile bağlantısı tespit edilen faillerin savcılıkta bulunan konuşma kayıtlarından yapılan alıntılarda, özellikle dini söylemleri vurgulanmış ve manşetteki haberlere taşınmıştır.

Nefret söylemi üreten ve yayan içeriklerin bazı açılardan propaganda amaçlı olduğunu ve nefret söyleminin bazı ideolojiler tarafından sıklıkla üretildiğini söylemek çok da yanlış olmaz. Burada, bu söylemin nasıl bir sistem içinde üretildiğini ve aslında neye hizmet ettiğini görmeye çalışmak mücadele edilmesi gereken asıl konudur. Medyada nefret söylemi, güçlünün güçsüz

üzerindeki egemenliğinin ve ırkçılığın yeniden üretiminde rol oynadığı için önem arz etmektedir. Etnik kökenlere yönelik nefret söyleminde ise çoğunlukla hedef grubun güçsüzlüğünü vurgulayan ifadelerle öne çıkmaktadır. Burada okuyucuyu ikna etme çabası görülür. Okuyucunun yapması gereken, kendi kimlikleri için o tanımları kullanmanın onları rahatsız edip etmediğini kendilerine sormaktır. Eğer bir rahatsızlık söz konusu ise, orada nefret söylemi var demektir.

Dikkat edilmesi gereken bir başka konu da her şeye nefret söylemi denilmemesi gerektiğidir. Nefret söyleminin içi boşaltılmamalıdır. Bulunan coğrafyaya, bağlama göre nefret söylemi grupları ve tanımları değişebilir. Bağlamdan kastedilen dönemdir. Söylemde insan unsuru olduğu için yorum ve öznellik önemlidir. Ancak bağlama göre hemen her grup nefret söyleminin öznesi olabilir. Burada, “Biz ve Onlar” nefret söyleminin en etkin dilidir. Bu, dilin kendisine yansır. Diğer bir değişle, biz ve onlar diliyle üretilen ya da üretilmeyen söylem söz konusudur. Tarihsel ve coğrafi yakınlık bir diğer önemli unsurdur. Tarihsel geçmiş ve bu günkü işleyiş dikkate alınmalıdır. Temelini tarihsel geçmişten alan söylem şu anda dokunduğu insanları etkilediği için önem arz etmektedir. Bu durum ister istemez birlikte yaşadığımız insanları ötekileştirmektedir. Bu da hayatı tehlikeye atabilir. Unutulmamalıdır ki nefret söylemi nefret suçuna zemin hazırlar. Söylem, suçun oluşmasını destekleyen bir hal alır. Burada Hrant Dink cinayeti hatırlanmalıdır. Ogün Samast’ın, HrantDink’i medyada hakkında yapılan haberlerden tanıdığını ve onun bir vatan haini olduğu kanaatine vardığını beyan etmesi, nefret söyleminin etkisini göstermektedir.

Diğer bir önemli konu başlık ve ara başlıkla nefret söyleminin üretilmesidir. Üçüncü kişilerin sözlerini “...”sız başlığa taşınması, gazetenin sanki kendi fikriymiş gibi yansıtılmasına neden olmaktadır. Bu durum söylemin mecra bulmasını sağlamaktadır. Ayrıca haber olayı anlatsa da başlıkta abartılı bir söz kullanılması yoluyla incelenen gazetelerde nefret söylemi yapıldığını görüyoruz. Kaynak belirtmeden, anonim bir dilden yazılan yazılar nefret söyleminin üretildiği bir diğer yöntemdir. Bu duruma da çalışmada sözü edilen gazetelerde rastlamaktayız. İtibarsızlaştırmak amacı ile yapılan söylem de nefret söylemine girmektedir. Bazen de hedef gösterme hali vardır. Kimlikle özdeşleştirme söz konusudur. Haber sıfatlardan arınmış olmalıdır. Ne kadar sıfat varsa o kadar çok yargı işin içine girmektedir. Bu gazetecilik açısından önemlidir; çünkü haber olabildiğince tarafsız dille yazılmalıdır. Bu bizi “Gazetecilik nedir?” sorusuna götürmektedir. “Milli kimlik referanslı, İslami kimlik referanslı, sol referanslı vs. gazetelerin yaptığı gazetecilik midir yoksa yapılan şey haber olmaktan çıkmaya mı başlamıştır?” Bir ideolojiyi meşrulaştırmak için var olduklarında, yapılan haber meşruluğunu kaybetmektedir. Bu durum kötü bir habercilik olması açısından da önemlidir. Son olarak, araştırmanın elde edilen bulgular itibarıyla, alan yazınına anlamlı bir katkı sağlaması ve çalışmanın ileride yapılacak araştırmalara ışık tutması ümit edilmektedir.

Kaynaklar

- AKP'ye istifa çağrısı. (2015, 11 Ekim). *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Al sana Nobell. (2015, 17 Ekim). *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-17> adresinden edinilmiştir.
- Aslan, Z., Gelişli, B., & Barak, R. (2013). *Medyada nefret söylemi ve ayrımcı dil: Eylül- Aralık 2013 raporu*. Hrant Dink Vakfı.
- Atar, E. (2015). Vahşeti gördüm. *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Bakan bey neden gülüyor. (2015, 11 Ekim). *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Barış için yastayız. (2015, 11 Ekim). *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Barış yürüyüşünde çifte canlı bomba. (2015, 11 Ekim). *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Basılan düğünde şarkı söylüyordu. (2015, 13 Ekim). *Hürriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/hurriyet-gazete/13-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Basın dayağı. (2015, 16 Ekim). *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-16> adresinden edinilmiştir.
- Başkent'te göz göre göre katliam. (2015, 11 Ekim). *Zaman*. 24.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/zaman-gazetesi/11-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Benim babam onlar yüzünden öldü. (2015, 13 Ekim). *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-13> adresinden edinilmiştir.
- Bir bomba daha patlarsa AKP iktidar olur. (2015, 21 Ekim). *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-21> adresinden edinilmiştir.
- Bir isme çok yaklaşıldı. (2015, 13 Ekim). *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-13> adresinden edinilmiştir.
- Biz siyasetçiler ülkemizde işlenen cinayetlerden sorumluyuz. (2015, 12 Ekim). *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-12> adresinden edinilmiştir.
- Bomba 935 km taşınıyorsa zafiyet vardır. (2015, 16 Ekim). *Hürriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/hurriyet/2015-10-16> adresinden edinilmiştir.
- Bombacıardan birinin ismine çok yaklaşıldı. (2015, 13 Ekim). *Hürriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/hurriyet-gazete/13-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Bu işte bir tuhafılık var. (2015, 15 Ekim). *Posta*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/posta/2015-10-15> adresinden edinilmiştir.
- Bunların en çok korktuğu şey barış. (2015, 12 Ekim). *Posta*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/posta/2015-10-12> adresinden edinilmiştir.
- Büyük yürüyüşten kimse vazgeçiremez. (2015). *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-12> adresinden edinilmiştir.
- Castells, M. (2013). *İsyan ve umut ağları internet çağında toplumsal hareketler*. E. Kılıç (Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, H. (2015). Zaaf vardı ve düzeltilecek. *Posta*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/posta/2015-10-14> adresinden edinilmiştir.

- Çoban, B. (2003). Söylem, ideoloji ve eylem: İktidar ve muhalefet arasındaki mücadeleyi çözümleme denemesi. B. Çoban ve Z. Özarslan (Ed.). *Söylem ve İdeoloji* içinde (ss. 245-284). İstanbul: Su Yayınevi.
- Çomu, T. (2010). Video paylaşım ağlarında nefret söylemi. T.Çomu (Ed.). *Yeni medyada nefret söylemi* içinde (ss. 141-180). İstanbul: Kalkedon.
- DAEŞ ile PKK'nın hiçbir farkı yok. (2015, 15 Ekim). *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-15> adresinden edinilmiştir.
- DAEŞ ile PKK'nın şer ittifakı. (2015, 15 Ekim). *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-15> adresinden edinilmiştir.
- Davutoğlu: Yargılanacak. (2015, 11 Ekim). *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Demirtaş: Devlet saldırdı. (2015, 11 Ekim). *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Devlet içinden güç almadan Ankaradaki saldırı yapılamaz. (2015, 18 Ekim). *Zaman*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/zaman-gazetesi/18-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Dijle barış için gitmişti. (2015, 11 Ekim). *Hürriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/hurriyet-gazete/11-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Dündar, U. (2015). AKP-CHP olsaydı bu facia olmazdı. *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-12> adresinden edinilmiştir.
- Dünya basını Türkiye'nin acısını paylaştı. (2015, 11 Ekim). *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Emniyet serbest bıraktı. (2015, 15 Ekim). *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-15> adresinden edinilmiştir.
- Emniyet yetkilisi The Times'a itiraf etti. (2015, 14 Ekim). *Zaman*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/zaman-gazetesi/15-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Ertuğrul, D. (2015). MİT canlı bombaların Ankara'ya kadar mola verdikleri yerleri bile biliyor. *Zaman*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/zaman-gazetesi/19-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Faciyanın fotoğrafı. (2015, 11 Ekim). *Posta*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/posta/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Fırını hücre gibi çalışmış. (2015, 20 Ekim). *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-20> adresinden edinilmiştir.
- Gazete manşet. (2015, 24 Ekim). 24.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com> adresinden edinilmiştir.
- Gazete manşetleri. (2015, 24 Ekim). 24.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri> adresinden edinilmiştir.
- Gül, E. (2015). Türkiye'de 10 bin cihatçı var. *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-15> adresinden edinilmiştir.
- Güneş, Ö. (2015). Canlı bombanın üzerine atlayan polisler tutuklu. *Zaman*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/zaman-gazetesi/15-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Herkes terörün karşısında olmalı. (2015, 11 Ekim). *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- İlgin, L. (2003). Söylem ve ideoloji. B. Çoban & Z. Özarslan (Ed.). *Söylem ve İdeoloji* içinde (ss. 285-298). İstanbul: Su Yayınevi.

- İlıcılı, M. (2015a). Aşkım ben geçtim. *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-22> adresinden edinilmiştir.
- İlıcılı, M. (2015b). İmralı heyeti de suikast hedefi.
- Işık, C. T. (2015a). İç savaş çıksın istiyorlar. *Posta*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/posta/2015-10-16> adresinden edinilmiştir.
- Işık, C. T. (2015b). İyiyse bizden. *Posta*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/posta/2015-10-17> adresinden edinilmiştir.
- İnceoğlu, Y., & Sözeri, C. (2012). Nefret suçlarında medyanın sorumluluğu: 'Ya sev ya terk et ya da...'. Y. İnceoğlu (Ed.) *Nefret söylemi ve/veya nefret suçları* içinde (ss.24-39). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İnsan parçaları yağdı. (2015, 11 Ekim). *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Kalbimize bomba. (2015, 11 Ekim). *Hürriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/hurriyet-gazete/11-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Karan, C. (2015). Pakistanlaşmayın. *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-12> adresinden edinilmiştir.
- Kasım 2015 Türkiye genel seçimleri. (2015, 12 Kasım). 06.01.2016 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Kas%C4%B1m_2015_T%C3%BCrkiye_genel_se%C3%A7imleri adresinden edinilmiştir.
- Katil kim (2015, 11 Ekim). *Posta*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/posta/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Katil üç ay önce manşettydi. (2015, 16 Ekim). *Hürriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/hurriyet/2015-10-16> adresinden edinilmiştir.
- Katliam yapacaklardı. (2015, 20 Ekim). *Posta*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/posta/2015-10-20> adresinden edinilmiştir.
- Kaya, B. (2015). Kahreden şüphe. *Zaman*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/zaman-gazetesi/12-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Kaya, B., & Çiçek İ. (2015). Başkent'te göz göre göre katliam. *Zaman*. 24.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/zaman-gazetesi/11-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Keen, E., & Georgescu, M. (2014). *Bookmarks: A manual for combating hate speech online through human rights education*. Hungary: Council of Europe.
- Kılıçdaroğlu 'Ensar El Şeria' dedi. (2015, 15 Ekim). *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-15> adresinden edinilmiştir.
- Kızılkoçun, F. (2015). İhmal soruşturuluyor. *Hürriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/hurriyet-gazete/12-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Kimlikleri tespit edilmek üzere. (2015, 13 Ekim). *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-13> adresinden edinilmiştir.
- Kolcu, G. (2015). Barış dediği için. *Hürriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/hurriyet-gazete/13-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Kökalan Çımrın, F. (2010). Enformasyon çağında savaş medyası ve bağımsız / alternatif medya: Indymedia örneği. B. Çoban (Ed.) *Medya barış ve savaş* içinde (ss. 191-199). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Küçük Veysel Gercüş'ü yasa boğdu. (2015, 12 Ekim). *Zaman*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/zaman-gazetesi/12-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Lanet olsun. (2015, 11 Ekim). *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.

- Milletimizin başı sağ olsun. (2015, 11 Ekim). *Zaman*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/zaman-gazetesi/11-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Müderrişoğlu, O. (2015). Düşmen örgütlerin terör kardeşliği. *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-14> adresinden edinilmiştir.
- Neden izlenmedi. (2015, 18 Ekim). *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-18> adresinden edinilmiştir.
- Nereye kadar. (2015, 14 Ekim). *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-14> adresinden edinilmiştir.
- Notlar. (2015, 11 Ekim). *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Ođlumu cezaevine atın dedim ama serbest bıraktılar. (2015, 15 Ekim). *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-15> adresinden edinilmiştir.
- Olaydan beni sorumlu tutanlar terör örgütü ile aynı saftadır. (2015, 15 Ekim). *Posta*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/posta/2015-10-15> adresinden edinilmiştir.
- Ongun, P. (2015). Cin şişeden çıktı. *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-12> adresinden edinilmiştir.
- Operasyon yapan polisler dava açıldığından. (2015, 20 Ekim). *Zaman*. 24.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/zaman-gazetesi/20-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Övür, M. (2015). Demokrasiye saldırı. *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Özkaya, S. (2015). Hem DEAŞ hem PKK olabilir. *Hürriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/hurriyet-gazete/15-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Öztekin, H. (2015). Yeni medyada nefret söylemi: Ekşi sözlük örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (38), 925-936.
- Parçalanayan hayatlar. (2015, 12 Ekim). *Hürriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/hurriyet/2015-10-12> adresinden edinilmiştir.
- Parıldak, A. (2015). Zafiyetin itirafı. *Zaman*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/zaman-gazetesi/14-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Parıldak, A., & Alan, F. (2015). Yine karartma. *Zaman*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/zaman-gazetesi/13-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Polis her şeyi biliyordu. *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-17> adresinden edinilmiştir.
- Sağlam, S. (2015). Bomba malzemesini yakaladık geri alıp sınırdan geçirdiler. *Zaman*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/zaman-gazetesi/20-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Saldırıda ihmal yok teröre yol verme var. (2015, 22 Ekim). *Zaman*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/zaman-gazetesi/22-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.
- Saldırının hedefi milletin tamamı. (2015, 14 Ekim). *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-14> adresinden edinilmiştir.
- Savaşa karşı 'barış bloku' kuruldu. (2015, 10 Temmuz). *Radikal*. 26.11.2015 tarihinde <http://www.radikal.com.tr/politika/savasa-karsi-baris-bloku-kuruldu-1394966/> adresinden edinilmiştir.
- Sıra şimdi hangimizde. (2015, 11 Ekim). *Posta*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/posta/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Tasfiyeler Türkiye'yi bu hale getirdi. (2015, 14 Ekim). *Zaman*. 24.11.2015 tarihinde <http://www.gazetemanset.com/zaman-gazetesi/14-ekim-2015> adresinden edinilmiştir.

- Tatlıcan, İ. (2015). Pazartesi yüzleşmesi. *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-12> adresinden edinilmiştir.
- Temel, Y. (2015). Teröre karşı seferberlik. *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-12> adresinden edinilmiştir.
- Turan, R. (2015a). Katliam. *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Turan, R. (2015b). Ülkede ölüm kol geziyor. *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-12> adresinden edinilmiştir.
- Turan, R. (2015c). Devlet mafya değildir!. *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-14> adresinden edinilmiştir.
- Türk Dil Kurumu. (2006a, 26 Eylül). 26.11.2015 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=NEFRET adresinden edinilmiştir.
- Türk Dil Kurumu. (2006b, 26 Eylül). 05.01.2016 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=T%C4%B0RAJ adresinden edinilmiştir.
- Türkiye'ye merhem oldunuz. (2015, 15 Ekim). *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-15> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye'ye tuzak. (2015, 11 Ekim). *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Uludağ, A. (2015a). Bomba patladı polisler izledi. *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-12> adresinden edinilmiştir.
- Uludağ, A. (2015b). '2'si öldü 2'si aramızda. *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-19> adresinden edinilmiştir.
- Üç gün boyunca yas tutacağız. (2015, 11 Ekim). *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Üç günlük yas ilan edildi. (2015, 11 Ekim). *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Van Dijk, T. A. (1987). Semantics of a press panic: The Tamil invasion. *European Journal of Communication*, 3, 167-187.
- Van Dijk, T. A. (2003). Söylem ve ideoloji: Çok slanlı bir yaklaşım, B. Çoban ve Z. Özarlan (Ed.) *Söylem ve İdeoloji* içinde (ss. 19-109), (Çev. N.Ateş). İstanbul: Su Yayınevi.
- Verdiğin dersi aldık. (2015, 13 Ekim). *Posta*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/posta/2015-10-13> adresinden edinilmiştir.
- Villenas, S. A. & Angeles, S. L. (2013). Race talk and school equity in local print media: The discursive flexibility of whiteness and the promise of race-conscious talk. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 34 (4), 510-530.
- Weber, A. (2009). *Nefret söylemi el kitabı*. M. Çulhaoğlu (Çev.). Avrupa Konseyi Yayınları: Strazburg.
- Yanımızdayız (2015, 11 Ekim). *Sabah*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sabah/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- Yayın yasağı. (2015, 16 Ekim). *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-16> adresinden edinilmiştir.
- Zafiyet yokmuş. (2015, 11 Ekim). *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.
- 05 Ekim - 11 Ekim 2015 haftalık gazete tirajları. (2015, 12 Ekim). 24.11.2015 tarihinde <http://gazetetirajlari.com/2015/10/12> adresinden edinilmiştir.

2 ton bomba, 10 intihar yeleği. (2015, 20 Ekim). *Hürriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/hurriyet/2015-10-20> adresinden edinilmiştir.

12 yıl boyunca facia üstüne facia yaşandı 1 kişi bile istifa etmedi. (2015, 13 Ekim). *Sözcü*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/sozcu/2015-10-13> adresinden edinilmiştir.

400 vekil için. (2015, 11 Ekim). *Cumhuriyet*. 28.11.2015 tarihinde <http://www.gazete5.com/gazete-mansetleri/cumhuriyet/2015-10-11> adresinden edinilmiştir.